

УДК 355/359.07

Гулак Ю.С. к.військ.н.

Національний університет оборони України імені Івана Черняхівського

Протидія технічним розвідкам в локальних війнах і збройних конфліктах

Противодействие техническим
разведкам в локальных войнах и
вооруженных конфликтах

Opposition to technical intelligence
in local wars and armed conflicts

Резюме. У статті на основі аналізу бойових дій в локальних війнах і збройних конфліктах висвітлені переваги та недоліки організації протидії технічним розвідкам.

Ключові слова: протидія, технічна розвідка, засоби розвідки.

Резюме. В статье на основе анализа боевых действий в локальных войнах и вооруженных конфликтах освещены преимущества и недостатки организации противодействия техническим разведкам.

Ключевые слова: противодействие, техническая разведка, средства разведки.

Resume. The article is based on an analysis of fighting in local wars and armed conflicts, also are highlighted the advantaged and disadvantages of anti-technological intelligence.

Keywords: resistance, technical intelligence, means of intelligence

Виклад основного матеріалу. Аналіз бойових дій в локальних війнах і збройних конфліктах останніх років переконливо підтверджує все зростаюче значення розвідки як одного з найважливіших видів оперативного й бойового забезпечення дій військ (сил) та визначає важливість цього виду у сучасних операціях [1]. Успіх бойових дій багато в чому визначається організацією розвідувального забезпечення, при цьому відбувається зростання ролі всіх видів технічної розвідки, класифікація яких наведена в [2, 3].

Однією з основних тенденцій розвитку збройної боротьби є розширення просторового розмаху ведення розвідки, а саме повітряно-космічної розвідки, що надає можливість бачити всі дії військ (сил) переміщення (передислокацію) і т.д. [4].

Одним із головних завдань з протидії технічним розвідкам (ПДТР) є недопущення виявлення противником відомостей щодо діяльності військ (сил).

Досвід підготовки й проведення воєнних дій у локальних війнах і збройних конфліктах свідчить, що незважаючи на великі можливості технічних засобів розвідки, ретельно підготовлена й грамотно організована робота командирів, штабів і військ щодо протидії технічним розвідкам, може дозволити досягти таких результатів, які по значимості

еквівалентні підвищенню бойового потенціалу частин, з'єднань та зміні кількісно-якісного співвідношення сил та засобів збройної боротьби на свою користь, разом із цим вказує, що недотримання заходів ПДТР, як правило, приводить до збільшення втрат, суттєвого зниження бойових можливостей військ (сил) і зриву виконання поставленого завдання [5].

Досліджуючи цикл розвідки противника, можна визначити, що однією з найважливіших складових прийняття рішення на застосування високоточної зброї є виявлення, розпізнавання і визначення місцезнаходження об'єкта розвідки (ОР) для подальшої оцінки та ефективного його знищення або виведення з ладу [2].

Аналіз досліджень і публікацій щодо розв'язання даної проблеми свідчить, що питання протидії, неодноразово розглядалися в періодичних виданнях, зокрема в “Военной мысли”, “Военном вестнике” і “Военно-историческом журнале”. В останньому не лише описувалися повчальні епізоди, але і робилася спроба дати визначення протидії технічній розвідці, розкрити способи її досягнення і так далі. Проте в переважному числі статей абсолютно не аналізувалася протидія як категорія військового мистецтва. Вона як би навіть ігнорувалася.

Цілком зрозуміло, що накопичений століттями досвід щодо організації протидії у локальних війнах і збройних конфліктах є

історичною цінністю і вимагає уважного вивчення.

Проведені у роботі дослідження з використанням досвіду локальних війн і збройних конфліктів дозволяє визначити значення протидії для досягнення перемоги та визначити напрями створення або вдосконалення комплексної системи протидії технічним розвідкам противника, **що і є метою статті.**

Виклад основного матеріалу. Так, фактором який безпосередньо вплинув на результати застосування новітніх засобів повітряної та космічної розвідки багатонаціональних сил проти Іраку, стала всебічна підготовка Іраку до відбиття можливого нападу.

Збройними силами Іраку було приділено велику увагу заходам протидії технічним розвідкам, а саме, проведення заходів маскуванню озброєння та військової техніки (ОВТ):

використані маскувальні сітки, десятки гектарів яких були завчасно придбані Іраком [2];

в окремих випадках навмисно висвітлювались демаскуючі ознаки ОВТ;

створені хибні об'єкти, з хибними радіомережами, мали відповідний силует (форму) та аналогічні радіолокаційні та теплові демаскуючі ознаки (для імітації роботи двигунів ОВТ) [6].

Частина вильотів бойових літаків багатонаціональних сил припала на фальшиві цілі, для досягнення такого успіху було використано велику кількість різноманітних макетів танків, літаків, несправжніх аеродромів і стартових (вогневих) позицій.

Ірак ефективно використав як несправжні цілі з формованого склопластику, так і нові засоби – надувні макети танків, літаків, пускових установок і бойових машин піхоти. Ці фальшиві цілі мали (демаскуючі ознаки відповідали реальним) схожу геометричну форму, створені застосуванням металевих опорних рам, металізованих покриттів і джерел теплового випромінювання, що дозволяло достовірно імітувати реальну ОВТ.

Великого поширення набула видозміна об'єктів розвідки шляхом побудови всіляких надбудов і камуфляжу. Так, один з аеродромів у районі Багдада був видозмінений під житловий масив.

Повчальним є досвід облаштування хибних позицій і районів оборони. Всього при підготовці оборонної операції іракським командуванням було обладнано близько 700 хибних вогневих позицій артилерії і до 750

хибних позицій засобів ППО. На одну дійсну вогневу позицію доводилося до трьох хибних.

Використання іракцями маскувальних властивостей місцевості, різноманітних споруд (тунелів, мостів, шляхопроводів тощо), табельних маскувальних покриттів, створення системи несправжніх позицій і окопів, імітація бойової діяльності істотно ускладнили БНС добування розвідувальних даних. Наприклад, Іраку вдалося приховати місцезнаходження засобів ППО не тільки від розвідувальних супутників США, але і від розвідувальної авіації БНС, командування яких потім все ж таки визнало, що п'ятдесят відсотків ударів по об'єктах ППО припало на фальшиві цілі.

За результатами конфлікту можна помітити таку тенденцію, що ефективно та своєчасне застосування заходів протидії технічним розвідкам не дозволило повною мірою використати високі потенційні можливості космічних засобів розвідки з розвідувального забезпечення бойової діяльності БНС та зберегти особовий склад та ОВТ Іракської армії.

Проведені заходи дозволили істотно знизити втрати військ Іраку від повітряних ударів. Після закінчення перших десяти діб повітряної наступальної операції виявилось, що близько 65% іракських аеродромів не було виведено з ладу, хоча передбачалося їх повне знищення. Залишилися неуразеними 20% радіолокаційних станцій, 9 тисяч зенітних установок і 22 з 30 стаціонарних пускових установок ракет “Скад” [7].

Однією найважливішою особливістю бойових дій ВПС і ППО Югославії, у військовій операції НАТО проти Союзної Республіки Югославії 1999 року, була значна тривалість їх функціонування при переважній кількісно-якісній перевазі повітряного противника. Це пояснюється високим мистецтвом протидії технічним розвідкам. Югослави повністю розвіяли міф про всесилля сучасних засобів розвідки і ураження. Після запеклих бомбардувань Югославії у неї, як стверджував генерал Уільям Коен, більше не осталося армії (він мав на увазі ВПС і ППО). Проте, до подиву більшості спостерігачів, із косовських гарнізонів югославська армія вирушала чи не у повному складі, з технікою і озброєнням з Пріштінського аеродрому самостійно, відлетіли практично всі бойові МІГи (11 одиниць відлетіли відразу, три що залишилися – через декілька днів після невеликого ремонту). У той же час ці літаки, згідно НАТІВСЬКИМ зведенням, вважалися знищеними, і, за даними космічної розвідки, від них залишилися лише тріски. Потім НАТІВСЬКІ військові змогли побачити ці тріски своїми очима. Розбиті МІГи, зафіксовані супутниками, виявилися з фанери, з дощок або надувними

гумовими іграшками-макетами. До конфлікту югослави побудували до 200 фанерних макетів МІГ-29 і МІГ-21, на знищення яких пілоти НАТО доклали значні зусилля і витратили велику кількість боєприпасів. Разом із цим стало відомо, що югослави використовували на аеродромах нагрівальні прилади, у тому числі мікрохвильові печі, які притягували до себе авіаційні засоби ураження з інфрачервоними голівками самонаведення, зберігаючи тим самим літаки й інші об'єкти розвідки [7].

Негативним прикладом нехтування заходів протидії технічним розвідкам можна відмітити в арабо-ізраїльській війні в 1967 році, що призвело до повного розгрому та відмови від подальшого наступу більш чисельної армії проти Ізраїльтян [7].

Так, Ізраїльському командуванню до початку війни вдалось отримати достовірні дані про угруповання сухопутних військ, аеродромну мережу, позиції зенітних і ракетних частин ППО. Місця знаходження складів, штабів, вузлів та ліній зв'язку противника. Ізраїльські льотчики знали розміщення на аеродромах не тільки арабських бойових літаків, але й макетів, на знищення яких вони не витрачали ні сил ні часу. Цю допомогу в розвідданих було здійснено силами ЦРУ, та за участі космічної розвідки США. Ізраїльське командування вжило ряд заходів із маскування, особливо районів зосередження військ. Заборонено використання радіостанцій для зв'язку між штабами і військами до виходу їх у вихідні райони і переходу у наступ. Усі пересування військ до кордонів арабських країн проводились лише вночі. Особливо суворо трималось в таємниці приготування до нападу ізраїльської авіації. Був заборонений політ літаків біля арабських кордонів, а також обмежено радіус нальоту літаків розвідників. Будувались хибні аеродроми і посадочні площадки, імітувались хибні пересування і зосередження військ, особливо танкових.

Досвід арабо-ізраїльської війни підтвердив велике значення застосування заходів протидії технічним розвідкам, та продемонстрував наслідки нехтування ними. Війна показала, що заходи протидії повинні здійснюватись задовго до початку бойових дій. Результатом війни стало повне знищення бойового потенціалу арабської армії яка в декілька разів та за багатьма параметрами випереджала ізраїльську, як видно, що вирішальну роль у цій війні зіграли заходи протидії технічним розвідкам, а не кількість сил та засобів збройних сил.

Висновки. Таким чином, проведений аналіз показав, що вчасне вжиття заходів із

протидії значно підвищує живучість військ; комплексне виконання заходів протидії не дає можливості розвідці противника слідкувати за "кожним кроком" військ; нехтування заходами протидії критично знижує як бойовий потенціал військ (сил) так і ефективність застосування ОВТ.

У сучасних умовах армії провідних держав світу стоять на порозі якісного стрибка в галузі протидії технічним розвідкам. Він викликаний в першу чергу розробкою і стрімким впровадженням новітніх систем розвідки. Проте ефективність фахівців з організації ПДТР не може бути високою без досконального знання багатющого історичного досвіду.

Протидія необхідна протиборчим сторонам, оскільки перемога з найменшими витратами сил, засобів і часу досягається у впертій боротьбі матеріальної сили і інтелекту лише тоді, коли одна із сторін здатна мислити і діяти, вносячи елемент творчості і новизни до процесу підготовки і ведення збройної боротьби. Виграє той, хто шукає і знаходить новітні засоби і способи бойових дій, але при цьому знає та уміє приховати їх і ввести противника в оману відносно розробки, наявності і впровадження цих засобів і способів. Протидія повинна органічно пронизувати всі елементи задуму на бій і операцію. Бойовий і життєвий досвід показує, що лише в цьому випадку можна добитися успіху з найбільшою для себе вигодою.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Орехов О.В. Характерные особенности вооруженной борьбы в войнах и конфликтах последнего десятилетия / О.В. Орехов, С.Г. Чекинов // Военная мысль. – 2004. – № 10. – С. 13-18.
2. Артюшин Л.М. Аерокосмічна розвідка в локальних війнах сучасності: досвід, проблемні питання і тенденції: Монографія. / Л.М. Артюшин, С.П. Мосов, та інші. – К. : НАОУ, 2002. – 208 с.
3. Меньшаков Ю.К. Защита объектов и информации от технических средств разведки / Ю. К.: Меньшаков. – М. : РГГУ, 2002. – 399 с.
4. Радецький В. Г. Розвиток воєнного мистецтва у війнах періоду другої половини ХХ століття: Монографія. / В.Г. Радецький– К.: НУОУ, 2006. – 243 с.
5. Гареев М.А. Уроки и выводы Великой Отечественной войны, локальных войн и перспективы развития современной военной науки и военного искусства / М.А. Гареев / Военная мысль. – 2005. – № 5 – С. 9-19.
6. Слипенко В.И. Уроки и выводы из войны в Ираке / В. И. Слипенко // Военная мысль. – 2003. – № 7. – С 58-78.
7. Лобов В.Н. Военная хитрость / В.Н. Лобов // М.: Московское военно-историческое общество; Логос, 2001. – 472 с.